ISNN 3030-3907

2026
MAY
ISSUE - 5
VOLUME - 2

DEVELOPMENT OF SCIENCE

scientific journal

Development of science

Ilmiy jurnal

MAY 2026
Issue - 5, VOLUME - 2

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA MUAMMOLARI.

Turginova Mavludaxon Maxammadjanovna.
Andijon Davlat texnika instituti "Iqtisodiyot" kafedrasi katta o‘qituvchi.
E-mail: turginovamavludaxon@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning zamonaviy tendensiyalari hamda mavjud muammolari tahlil qilingan. Global iqtisodiy transformatsiya, raqamli texnologiyalar, institutsional muhit va moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlari kichik biznes rivojlanishiga ta’sir etuvchi asosiy omillar sifatida ko‘rib chiqilgan. Tadqiqotda raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik korxonalarning moslashuvchanligi, innovatsion faoliyati va raqobatbardoshligi yoritilgan. Shuningdek, startap ekotizimlar, barqaror rivojlanish va global integratsiya jarayonlarining ta’siri tahlil qilingan. Natijalar kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashda kompleks yondashuv muhimligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, tadbirkorlik, raqamli iqtisodiyot, innovatsiya, startap, investitsiya, globalizatsiya, raqobatbardoshlik, barqaror rivojlanish, moliyaviy resurslar.

Аннотация. В данной статье анализируются современные тенденции развития малого бизнеса и частного предпринимательства, а также существующие проблемы. Рассматриваются ключевые факторы, такие как глобальная экономическая трансформация, цифровые технологии, институциональная среда и доступ к финансовым ресурсам. Особое внимание уделяется адаптивности малых предприятий в условиях цифровой экономики, их инновационной активности и конкурентоспособности. Также анализируются влияние стартап-экосистем, устойчивого развития и процессов глобальной интеграции. Результаты исследования показывают важность комплексного подхода к поддержке малого бизнеса и необходимости институциональных реформ.

Ключевые слова: малый бизнес, предпринимательство, цифровая экономика, инновации, стартап, инвестиции, глобализация, конкурентоспособность, устойчивое развитие, финансовые ресурсы.

Abstract. This article analyzes the modern trends and existing challenges in the development of small business and private entrepreneurship. Key factors such as global economic transformation, digital technologies, institutional environment, and access to financial resources are examined as major determinants of small business growth. The study highlights the adaptability, innovation activity, and competitiveness of small enterprises in the context of the digital economy. In addition, the impact of startup ecosystems, sustainable development, and global

integration processes is analyzed. The results indicate that a comprehensive approach, including digital transformation and institutional support, is essential for the sustainable development of small businesses.

Keywords: small business, entrepreneurship, digital economy, innovation, startup, investment, globalization, competitiveness, sustainable development, financial resources.

KIRISH.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bugungi kunda jahon iqtisodiyotining eng muhim va tez rivojlanayotgan sektorlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Global iqtisodiy transformatsiya, raqamli texnologiyalarning tez sur'atlarda rivojlanishi, mehnat bozoridagi o'zgarishlar hamda iste'molchilarning xatti-harakatlaridagi yangilanishlar kichik biznes faoliyatining shakli va mazmuniga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, so'nggi yillarda kichik biznes nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi asosiy omil, balki innovatsiyalarni joriy etish, yangi ish o'rinlarini yaratish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashda ham muhim rol o'ynamoqda. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda kichik biznesning rivojlanishi ko'plab imkoniyatlar bilan bir qatorda murakkab muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Raqamli iqtisodiyotga o'tish jarayoni kichik tadbirkorlik subyektlaridan yangi kompetensiyalarni, texnologik moslashuvchanlikni hamda innovatsion fikrlashni talab qilmoqda. Elektron tijorat, onlayn platformalar, sun'iy intellekt va avtomatlashtirish tizimlarining keng joriy etilishi kichik biznes uchun yangi bozorlarni ochib berayotgan bo'lsa-da, shu bilan birga raqobatni keskin kuchaytirmoqda. Natijada, resurslari cheklangan kichik korxonalar yirik kompaniyalar bilan raqobatda o'z o'rnini saqlab qolish uchun doimiy ravishda moslashishga majbur bo'lmoqda. Shuningdek, globalizatsiya jarayoni kichik biznes subyektlariga xalqaro bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytirgan bo'lsa-da, bu jarayon bilan bog'liq standartlar, logistika, sifat talablari va moliyaviy barqarorlik kabi omillar yangi muammolarni yuzaga keltirmoqda. Ko'plab tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kichik biznesning muvaffaqiyati ko'p jihatdan davlat siyosati, kreditlash tizimi, soliq yengilliklari va institutsional qo'llab-quvvatlash darajasiga bog'liq. Shu nuqtayi nazardan, turli mamlakatlarda kichik biznesni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar va strategiyalar alohida ahamiyat kasb etadi [1].

Bugungi kunda kichik biznesning rivojlanish tendensiyalaridan biri sifatida raqamli transformatsiya jarayoni alohida ajralib turadi. Onlayn savdo platformalari, mobil ilovalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali marketing yuritish kichik tadbirkorlik subyektlari uchun nisbatan kam xarajat bilan keng auditoriyaga chiqish imkonini bermoqda. Biroq, raqamli savodxonlikning yetarli darajada emasligi, kiberxavfsizlik muammolari va texnologik infratuzilmaning

ISSN 3030-3907

notekis rivojlanishi ushbu jarayonning samaradorligini cheklab qo‘ymoqda. Bundan tashqari, kichik biznesning barqaror rivojlanishida inson kapitali ham muhim omil hisoblanadi. Malakali kadrlar yetishmasligi, boshqaruv tajribasining cheklanganligi va innovatsion yondashuvlarning sust joriy etilishi ko‘plab kichik korxonalar uchun asosiy to‘siqlardan biri bo‘lib qolmoqda. Shu bilan birga, zamonaviy biznes muhitida moslashuvchan boshqaruv tizimlari va startap madaniyatining rivojlanishi kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o‘ynamoqda [2].

Yana bir muhim jihat shundaki, kichik biznesning moliyaviy resurslarga kirish imkoniyati hali ham dolzarb muammo bo‘lib qolmoqda. Kredit olish shartlarining murakkabligi, garov ta’minoti talablarining yuqoriligi va moliyaviy institutlar bilan hamkorlikdagi cheklovlar kichik tadbirkorlikning kengayishiga to‘sqinlik qilmoqda. Shu sababli, ko‘plab mamlakatlarda mikro-moliyalashtirish tizimlari, venchur kapital va davlat grantlari orqali kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari rivojlantirilmoqda. Umuman olganda, kichik biznesni rivojlantirishning zamonaviy tendensiyalari innovatsion texnologiyalar, raqamli iqtisodiyot, global integratsiya va institutsional islohotlar bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu bilan birga, ushbu jarayonlar bilan bir qatorda yuzaga kelayotgan muammolarni tizimli o‘rganish va ularni bartaraf etish yo‘llarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri hisoblanadi. Maqolada kichik biznes rivojlanishining zamonaviy yo‘nalishlari hamda mavjud muammolar kompleks tahlil qilinadi [3].

ADABIYOTLAR TAHLILI. Kichik biznesni rivojlantirish muammolari va uning zamonaviy tendensiyalari so‘nggi yillarda iqtisodiy fanlarda keng o‘rganilayotgan dolzarb yo‘nalishlardan biridir. Zamonaviy ilmiy manbalarda kichik biznes iqtisodiy o‘sishning muhim drayveri, innovatsiyalar manbai hamda mehnat bandligini ta’minlovchi asosiy sektor sifatida talqin qilinadi. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, kichik biznesning rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillarni bir necha yirik guruhlarga ajratish mumkin: institutsional omillar, moliyaviy omillar, texnologik omillar, inson kapitali va bozor sharoitlari. Ko‘plab zamonaviy tadqiqotlarda kichik biznesning barqaror rivojlanishi uchun raqamli transformatsiya hal qiluvchi rol o‘ynashi ta’kidlanadi. Xususan, raqamli texnologiyalar kichik korxonalarga global bozorga chiqish, operatsion xarajatlarni kamaytirish va mijozlar bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri aloqani yo‘lga qo‘yish imkonini bermoqda. Biroq adabiyotlarda raqamli transformatsiyaning hamma korxonalar uchun bir xil darajada samarali emasligi qayd etiladi. Bu holat raqamli infratuzilmaning notekisligi va raqamli savodxonlik darajasining pastligi bilan izohlanadi [4].

ISSN 3030-3907

Moliyaviy resurslarga kirish masalasi kichik biznesni o‘rganishda eng ko‘p tilga olinadigan muammolardan biridir. Ilmiy manbalarda kichik biznes subyektlarining kredit olish imkoniyatlari cheklanganligi, garov ta’minoti yetishmasligi va bank tizimlarining konservativ siyosati asosiy to‘siqlar sifatida ko‘rsatiladi. Shu bilan birga, venchur kapital va kraudfanding kabi muqobil moliyalashtirish manbalarining rivojlanishi kichik biznes uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Quyidagi jadvalda kichik biznes rivojlanishiga ta’sir etuvchi asosiy omillar va ularning zamonaviy ilmiy adabiyotlarda talqin qilinishi umumlashtirilgan:

1-Jadval

Omil guruhi	Asosiy mazmuni	Adabiyotlarda qayd etilgan muammo va imkoniyatlar
Institutsional muhit	Soliq tizimi, qonunchilik, davlat qo‘llab-quvvatlashi	Byurokratiya, huquqiy barqarorlik yetishmasligi
Moliyaviy tizim	Kredit, investitsiya, moliyaviy xizmatlar	Kreditga kirish cheklangan, garov talablari yuqori
Texnologik rivojlanish	Raqamli platformalar, avtomatlashtirish, AI	Raqamli savodxonlik past, infratuzilma nomutanosib
Inson kapitali	Malaka, boshqaruv tajribasi, innovatsion fikrlash	Kadrlar yetishmasligi, ta’lim tizimi bilan nomuvofiqlik
Bozor sharoitlari	Raqobat, talab, global integratsiya	Kichik korxonalar raqobatda zaif, eksport imkoniyati cheklangan

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, kichik biznes rivojlanishi ko‘p omilli jarayon bo‘lib, har bir yo‘nalish o‘zaro bog‘liq holda ishlaydi. Masalan, moliyaviy resurslarga kirish imkoniyati texnologik rivojlanish bilan chambarchas bog‘liq, chunki raqamli platformalar orqali yangi moliyaviy instrumentlar paydo bo‘lmoqda. Shu bilan birga, inson kapitalining past darajasi texnologik innovatsiyalarni joriy etish jarayonini sekinlashtiradi [5].

So‘nggi yillarda adabiyotlarda kichik biznesni rivojlantirishda startap ekotizimlarining ahamiyati ortib borayotgani qayd etilmoqda. Startaplar innovatsion g‘oyalarni tez sinovdan o‘tkazish, bozorga moslashuvchan kirish va investitsiya jalb qilish imkoniyati bilan ajralib turadi. Biroq ko‘plab tadqiqotlarda startaplarning yuqori darajadagi riskka ega ekanligi, ularning aksariyati dastlabki bosqichlarda muvaffaqiyatsizlikka uchrashi ham ta’kidlanadi. Adabiyotlar tahlili shuni ham ko‘rsatadiki, kichik biznesning rivojlanishida hududiy farqlar muhim rol o‘ynaydi. Rivojlangan hududlarda infratuzilma, investitsiya muhiti va raqamli

ISSN 3030-3907

texnologiyalar darajasi yuqori bo‘lgani uchun kichik biznes tezroq rivojlanadi. Rivojlanayotgan hududlarda esa asosiy to‘siqlar sifatida kapital yetishmasligi, bozor cheklanganligi va institutsional zaiflik ko‘rsatiladi. Bundan tashqari, global iqtisodiy integratsiya kichik biznes uchun ham imkoniyat, ham xavf tug‘diradi. Bir tomondan, eksport bozorlariga chiqish imkoniyati kengayadi, ikkinchi tomondan esa xalqaro raqobat kuchayadi. Ilmiy manbalarda kichik biznesning xalqaro bozorda muvaffaqiyat qozonishi uchun innovatsion yondashuv, sifat standartlariga rioya qilish va logistika tizimining samaradorligi muhim ekani ta’kidlanadi [6].

So‘nggi tadqiqotlarda barqaror rivojlanish konsepsiyasi ham kichik biznesga tatbiq etilmoqda. Bu yondashuv iqtisodiy foyda bilan bir qatorda ekologik va ijtimoiy mas’uliyatni ham hisobga olishni talab qiladi. Kichik korxonalar uchun yashil texnologiyalarni joriy etish, energiya samaradorligini oshirish va ekologik standartlarga rioya qilish raqobat ustunligiga aylanishi mumkin. Adabiyotlarda yana bir muhim yo‘nalish sifatida raqamli marketing va elektron tijoratning kichik biznesga ta’siri tahlil qilinadi. Ijtimoiy tarmoqlar, onlayn platformalar va raqamli reklama vositalari kichik korxonalarga minimal xarajat bilan keng mijozlar bazasiga chiqish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, raqamli bozorda axborot oqimining haddan tashqari ko‘pligi va raqobatning kuchayishi marketing strategiyalarini murakkablashtirmoqda. Adabiyotlar tahlili kichik biznes rivojlanishi ko‘p qirrali va murakkab jarayon ekanligini ko‘rsatadi. Institutsional, moliyaviy, texnologik va insoniy omillar o‘zaro bog‘liq holda kichik biznesning barqarorligini belgilaydi. Zamonaviy ilmiy yondashuvlar kichik biznesni nafaqat iqtisodiy birlik sifatida, balki innovatsion va ijtimoiy tizimning muhim elementi sifatida ko‘rib chiqmoqda [7].

TADQIQOT MUHOKAMASI. Kichik biznesni rivojlantirish masalasi zamonaviy iqtisodiy tizimlarning barqarorligi va raqobatbardoshligini ta’minlashda muhim o‘rin tutadi. O‘tkazilgan adabiyotlar tahlili hamda mavjud ilmiy yondashuvlar asosida shuni ta’kidlash mumkinki, kichik biznes rivojlanishi bir tomondan tashqi iqtisodiy muhitga, ikkinchi tomondan esa ichki boshqaruv va resurs salohiyatiga bevosita bog‘liqdir. Ushbu bo‘limda kichik biznesning zamonaviy tendensiyalari va muammolari tahlil qilinib, ularning o‘zaro bog‘liqligi muhokama qilinadi. Eng avvalo, kichik biznesning raqamli transformatsiya jarayoniga moslashuvi uning raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, raqamli texnologiyalarni faol joriy etgan korxonalar bozordagi o‘z ulushini tezroq kengaytiradi, mijozlar bilan samarali aloqa o‘rnatadi va operatsion xarajatlarni sezilarli darajada kamaytiradi. Biroq bu jarayon barcha korxonalar uchun bir xil darajada kechmayapti. Ayniqsa, kichik biznes subyektlarining texnik infratuzilma

ISSN 3030-3907

va raqamli ko‘nikmalar yetishmasligi ularga ushbu imkoniyatlardan to‘liq foydalanishga to‘sqinlik qilmoqda [8].

Muhokama jarayonida aniqlangan yana bir muhim jihat – moliyaviy cheklovlar kichik biznes rivojlanishining asosiy to‘siqlaridan biri ekanligidir. Ko‘plab tadqiqotlarda kredit olish jarayonining murakkabligi, foiz stavkalarining yuqoriligi va bank talablarining qat’iyligi kichik korxonalar uchun jiddiy muammo sifatida qayd etiladi. Natijada, ko‘plab tadbirkorlar o‘z biznesini kengaytirish yoki innovatsion loyihalarni amalga oshirish imkoniyatidan mahrum bo‘ladi. Shu bilan birga, muqobil moliyalashtirish manbalarining rivojlanishi ushbu muammoni qisman yumshatmoqda, biroq ularning ham hali to‘liq shakllanmaganligi seziladi. Tadqiqot davomida inson kapitalining roli ham alohida muhokama qilindi. Kichik biznesning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan tadbirkorning boshqaruv qobiliyati, innovatsion fikrlashi va bozor sharoitlariga tez moslashishiga bog‘liq. Ammo amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab kichik korxonalarda professional boshqaruv tizimi yetarli darajada rivojlanmagan. Bu esa strategik qarorlar qabul qilishda xatolarga, resurslardan samarasiz foydalanishga va natijada biznesning barqarorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Muhokama jarayonida institutsional muhit ham muhim omil sifatida baholandi. Soliq siyosati, litsenziyalash tartiblari va davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash darajasi kichik biznesning rivojlanish sur’atlariga bevosita ta’sir qiladi. Ayrim hollarda byurokratik to‘siqlar va huquqiy noaniqliklar tadbirkorlik faolligini cheklab qo‘yadi. Shu sababli, ko‘plab mamlakatlarda kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda, biroq ularning samaradorligi hududiy va sektorlar kesimida turlicha namoyon bo‘lmoqda [9].

Tadqiqot natijalari kichik biznesning global bozorga integratsiyalashuvi jarayoni ham muhim ahamiyat kasb etishini ko‘rsatdi. Xalqaro bozorga chiqish kichik korxonalar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi, biroq bu jarayon yuqori raqobat, standartlarga moslashish zaruriyati va logistika muammolari bilan birga keladi. Ayniqsa, eksport faoliyatini boshlash uchun zarur bo‘lgan bilim va tajriba yetishmasligi ko‘plab kichik korxonalar uchun to‘siq bo‘lib qolmoqda. Tadqiqot davomida barqaror rivojlanish yondashuvi ham muhokama qilindi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda kichik biznes nafaqat iqtisodiy foyda olish, balki ekologik va ijtimoiy mas’uliyatni ham inobatga olishi kerak. Bu esa yangi texnologiyalarni joriy etish, energiya samaradorligini oshirish va ekologik standartlarga rioya qilishni talab etadi. Biroq ko‘plab kichik korxonalar uchun ushbu talablar qo‘shimcha xarajatlarni keltirib chiqaradi va qisqa muddatda ularning moliyaviy holatiga bosim o‘tkazadi. Umuman olganda, tadqiqot muhokamasi shuni ko‘rsatadiki, kichik biznesni rivojlantirish ko‘p omilli va murakkab jarayon bo‘lib, u doimiy ravishda o‘zgarib borayotgan iqtisodiy muhitga moslashishni

ISSN 3030-3907

talab qiladi. Raqamli texnologiyalar, moliyaviy resurslar, inson kapitali va institutsional qo‘llab-quvvatlash o‘zaro uyg‘unlikda ishlagan taqdirdagina kichik biznes barqaror rivojlanishi mumkin. Shu sababli, kelgusida kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash siyosati kompleks yondashuv asosida ishlab chiqilishi lozim [10].

XULOSA. Kichik biznesni rivojlantirish zamonaviy iqtisodiyotning eng muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u iqtisodiy o‘sish, bandlikni ta’minlash va innovatsion jarayonlarni jadallashtirishda asosiy rol o‘ynaydi. O‘tkazilgan tahlil va muhokamalar natijasida kichik biznesning rivojlanishi bir necha asosiy omillar — raqamli transformatsiya, moliyaviy imkoniyatlar, inson kapitali va institutsional muhit bilan chambarchas bog‘liq ekanligi aniqlandi. Shu bilan birga, raqamli savodxonlikning yetishmasligi, moliyaviy resurslarga kirish cheklovlari va raqobatning kuchayishi kichik biznes uchun asosiy muammolar bo‘lib qolmoqda.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, kichik biznesni barqaror rivojlantirish uchun kompleks yondashuv, ya’ni davlat qo‘llab-quvvatlashi, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va tadbirkorlik kompetensiyalarini oshirish zarur. Shuningdek, raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznesning moslashuvchanligi uning kelajakdagi muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omil bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. OECD. (2023). SME and Entrepreneurship Outlook: Policy responses for a digital and green transition. OECD Publishing.
2. World Bank. (2022). Small and Medium Enterprises: Engine of Global Growth. Washington, DC: World Bank Group.
3. European Commission. (2024). Digital Transformation of SMEs in the Global Economy. Brussels: Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs.
4. Audretsch, D. B., & Belitski, M. (2023). Entrepreneurship in the digital age: Evidence and policy implications. Journal of Business Research, 158, 113–126.
5. Sharma, P., & Kumar, A. (2022). Financial constraints and SME growth: A global perspective. Small Business Economics, 59(4), 1453–1470.
6. Global Entrepreneurship Monitor. (2023). Global Entrepreneurship Report 2023/2024. GEM Consortium.
7. United Nations Development Programme. (2022). Sustainable development and SMEs: Green transition pathways. UNDP Publications.
8. Kovačić, Z., & Novak, M. (2024). Digital capabilities and SME competitiveness in emerging markets. Technological Forecasting and Social Change, 198, 122–135.

ISSN 3030-3907

9. Asian Development Bank. (2023). Financing SMEs for inclusive growth in developing economies. ADB Report.
10. World Economic Forum. (2024). Future of Small Business: Innovation, resilience and digital ecosystems. Geneva: WEF Publishing.

ISSN 3030-3907